

sretno bošnjak

KONSTANTIN PANTELIĆ

10-74717703

10-74718971

BLAŽO ŠČEPANOVIĆ

sad nokat više

10-74718971

Uzmeđu kamena i moga oka
kupi sunce i mi prinosimo flašice
poskakujući na žaru, pomalo bez kože,
na pomolu su neki baloni
da nas spasosno proigravaju u vazduhu.
Iz gusala puštaš ogromnu kolonu,
a ne možeš se zadržati
u kucavici na vratu,
da se gušteru pridružiš
zamilovan međvećim jezikom za šumu.
Kuda na izmišljene trke neizmireni dovoljno
da možeš prispjeti u ribu pod santu
odlati da se dozoveš natrag.
Prolaze plamići iz tvoga ognjišta
i prže ti travu ispred samog oka,
kamen mi je bezdan
za ljugavu gljivu
da me na kapljice izvučuše
a za mnom mlazne lava,
polako se odmičem
usnuo na jednom mjestu,
sad korak, sad nokat više
nanizati se do kraja
kada sa svih krovova pojurim
zeleni konj će da klekne,
otkuda sada da se zovem

aleksandar miodrag

SOLILOKVIJ

10-74720007

Sa ulice su dopirali prigušeni zvukovi i povremeno se čulo brujanje zvona, i ti zvukovi zvona bili su slabi i umorni i činilo se da dopiru iz velike, velike daljine. Sve je bilo jedva čujno i gubilo se i rasplinjavalo kao osjeti umornog čovjeka nad čiju se svijest lagano spušta debela, teška zavjesa sna.

Tako je prošlo nešto vremena, a onda se na prozorskim staklima kuće nasuprot palovu intenzivno crven odsjaj zalazećeg sunca. Divni crveni plamenovi postajali su sve intenzivniji i veći i na kraju je izgledalo da cijela kuća gori, da cijela ulica gori, i on je na časak pomislio, kako tek crveno mora da je nebo.

Onda se žarki plamenovi počele postepeno gasiti, i dok se soba ponovo napunijala sjedom, lupkanje sata postade zvunčije i jače. Opet je bio polumrak i olinjale zavjese na prozorima izgledahu kao stravična gusta paučina.

Onda je odnekud, valjda iz onog mračnog ugla, donijela velika, tromu muha i dugo vremena besmisljeno zujala i motala se unaokolo, a to je zujanje bilo neobično prodorno i piskavo i istovremeno tako tužno, i njemu se učinilo da čuje jecanje nesretnika koji se bori sa smrću. A kada se muha pomirila sa smrću i smjestivši se na jednom okrašku zavjese konačno utihnula, on je primijetio da je u sobi već sasvim mračno i zato je napukao zavjese i upalio svijeću i neko vrijeme šetao gore-dole, a onda sjeo za stol i počeo da piše:

„Stanovao sam tada u jednoj staroj kući, u sobici na uglu. Plafon je bio nizak, tako nizak da sam pokatkad lupnuo licem u sijalicu, koja je visjela na njemu. Prozori su bili mali i rešetkasti, a pod je bio star i crvotočan. U cijeloj zgradi nije bilo nikoga osim mene. Ta je zgrada bila u polju pored rijeke u kojoj se po noći ljeskao mjesec kada bi uspio da se iščupa iz debelih oblaka koji su ga davili, davili, davili, kao mora.“

„Ja sam često sjedio pokraj prozora i promatrao mjesec i divio se kako je velik i snažan. A oblaci su katkad bili strahovito teški i navali bi se na njega sa svih strana, i pritiskali ga i pokušavali da ga zadave, a on bi se jadnik mučio, mučio, mučio, i onda bi iskočio ispod tih davoljskih tmuša. Prava junačina taj mjesec, silan momak!“

„Kada mjeseca nije bilo, kada bi jadrnik posustao i potonuo između tih mrkih, zlih divova, ja bih se sa

Niko se do sada nije ozbiljno pozabavio životom i delom Konstantina Pantelića, jednog od slikara — Srba vojvodanskog devetnaestog veka. Kada je Lazar Bogdanović, krajem prošlog veka, počeo da objavljuje u Srpskom Sionu škrtu građu za biografije srpskih slikara u Vojvodini ni jedne reči nije naveo o Konstantinu Panteliću. Prve podatke za njegovu biografiju dao je Pantelićev savremenik i prijatelj Svetozar Marković, sveštenik agarski. U tim oskudnim Markovićevim biografskim podacima nazire se figura Konstantina Pantelića, slikara cenjenog od svojih savremenika ali ubrzo posle smrti zaboravljenog. Sasvim sigurno, nepravedno zaboravljenog, jer u svojim 18 ikonostasa, sa preko 500 ikona i ko zna koliko do sada još nepoznatih portreta, Pantelić je ostavio dela koja su nesumnjivo značila priloge preobražaju srpskog građanskog društva u Vojvodini, tog dualističkog karaktera vojvodanskog slikarstva izrasta i nacionalne svesti. Značaj toga dela

da razagnam rumen sa prebrnoga neba?
Dosađilo mi je kruženje dana i noći
kad imam pregled sebe u kamenu,
prstenim svojim zgolobom
mogu da razbijem glavu,
ovo je dvanjete od vjetra do vjetra
kroz rebrastu stijenu.
Namami me korak nadraženi nogu,
ne osluškujuci zvuke
koji me okolo zvižde,
a sada se
nad jezerom klatim.

10-74717497

Blazo ŠČEPANOVIĆ rođen 1894. u Bijelom Polju (Crna Gora). Studirao na Filozofskom fakultetu. Sad je službenik u Beogradu.
Književne pesme: „Lobanja u travi“, 1957; „Ivcom zemlje zmlja“ 1958; „Krv kola svetli“ (sa Brankom Milikovićem) 1958; „Smrt pjesnika“ 1961; „Crvena zora vremena“ 1961.

MIROSLAV ANTIĆ

Pokušao sam najiskrenije,
ali ne razumem se u kamenje što miruje
i to mi je sva krivica
Možda sam samo zbog ljuštasti imao obraza
da ostanem
ovom svetu u gostima
Inače,
šta ću ovako divno lud sa ovih 25 ptica

suzom u oku udaljio od prozora, upalio noćnu lampu, i tada bi se moja sjenka, mnogo veća nego ja, opružila po plafonu iznad mene i nadnosila se nada me kao da je nešto htjela: da me zaštiti, ili možda da me ubije — tko zna.“

Ovdje je zastao, preleto pogledom preko zadnjeg retka i onda nastavio ovako:

„Skoro svake večeri, kada bi pao mrak, ispod kojih prozora je prolazila čudna ženska spodobu u crnini, koja je dozivala psa. Psa nisam nikada vidio, a ni lice te žene, jer je imala široki crni šešir i brzo je iščezavala kao sjena, kakvo sam vidio i prije, za kišnih zimskih noći, kako se nesigurno i lelujuju krađe ulicom pustom i mokrom, dok tišinu remeti hujanje vjetra i kapi kiše, koje negdje padaju s krova i ravnomjerno lupkaju po limenom oluku. A kada vjetar zahuji jače, lampe se zanjahu i sjenka zatitra, preskoči s jednog zida na drugi i u tili čas već je nema.“

„Tako je i ova tajanstvena noćna dama prolazila ispod kojih prozora u vlažnim, stravičnim noćima i dozivala psa glasom tako plačljivim kao da je znala da njega nema i da ga nikada neće dozvati, a kada bi njeni dozivi postali jedva čujni i uskoro zatim sasvim iščezli, ja sam ostajao sam u mojoj praznoj sobi sa niskim plafonom, koji su postajali još niži, sa mojom sjenkom koja se nadnosila nada me, i znao sam da je to najveći ispit i ko zna mora svako da se sretno i suoči, jer svatko prije ili poslije, jedamput ili više puta, dulje ili kraće, povremeno ili trajno, ostaje sam, potpuno sam, da se sam, u svijetlu dana ili u tami noći, ili u sumrak, ili u ponoćnoj tišini, uvijek u tišini i uvijek sam, suoči sa čudovištem praznih očiju, bez oblika, bez jasnih kontura, koje ne možeš prepoznati, jer čovjek teško prepoznaje sebe, svoj glas, svoj stas, svoj hod, svoj pogled i svoj duh.“

Kada je završio zadnju rečenicu, dugo je sjedio i promatrao papir na kojem je pisao, zatim je uzeo i one druge neispisane listove pa je i njih dugo, dugo promatrao, a onda mu se otvoreno počelo napunjavati suzama, jer je taj papir bio njegov. Jer je sve te listove on bio ukrao polako i smišljeno, jednog po jednog, misleći da je to sasvim prirodno i da on na neki način ima na njih pravo. Nastojeći da ih se nekako oslobodi pomislio je da će biti najbolje ako ih spali, i kada su ih plameni jezici bili obuhvatili sa svih strana, njemu je postalo jasno, da baš to nije smio učiniti, jer oni su se pretvarali u pepeo i nestajali zauvijek, a to je bilo vrlo bolno promatrati. Oni su nestajali zauvijek kao što su nestala i ona pisma, koja je pre neko vrijeme bio spalio i koja više nikada neće biti čitana, a u njima je bilo toliko dragih riječi, toliko blagih riječi i toliko uspomena.

Ta su pisma bila isto tako lijepa i dirljiva kao i onaj stari spomenar njegove mame, kojega je tako često običavno prevrtati gledati dok je dio dijete.

Taj mamin spomenar bio je tako skroman a opet tako divan, tako dirljivo divan. Bio je pun pjesmica i slika. Slike su bile staromodne i pjesmice su bile slabe i nevjeste, ali mama ga je tako mnogo voljela. Mora da je mama bila jako siromašna kad je imala tako skroman spomenar, ali kako je lijep, bože moj, kako je lijep bio taj spomenar i kako je njemu bio drag,

ne umanjuje ni činjenica da su u isto vreme i taj slikar i to društvo tražili svoj ulepšani lik u ogledalu umetnosti zapadne Evrope, u kojoj su gledali ideal i na planu građanskog života i na planu umetničkih ideja. Pantelić je jedan od umetničkih predstavnika onog vremena — od početka do druge polovine devetnaestog veka — u kojem je srpsko slikarstvo tražilo oslonac u evropskom, posebno bečkom klasicizmu, bidermajeru i romantizmu, koji nikada u vojvodanskom podneblju nisu izrasli u čiste, do kraja formulisane, estetski uobličene umetničke pokrete. To slikarstvo se oslobadalo i konačno oslobodilo zoografskih kanona srednjekovne tradicije, ali je istovremeno padalo pod uticaj ideja i ostvarenja poniklih na tuđem tlu, u drugoj duhovnoj klimi i sa drugačijim idejnim, ekonomskim i umetničkim nasleđem. U okviru tog dualističkog karaktera vojvodanskog slikarstva izrasta i delo Konstantina Pantelića.

Njegov prvi i jedini biograf, Svetozar Marković, navodi kako je Pantelić, čim je napustio bečku Akademiju na kojoj je proveo oko dve godine, 1827. i 1828. godine „pozvat bio od mitropolita Stratinovića... i dobio da izmoluje crkvu kulpijsku“ i da je „vrlo rado vidjen bio od rečnog mitropolita“. Poznato je, međutim, da je mitropolit karlovački, Stefan Stratinović, bio ne samo mceca vojvodanskih slikara s kraja osamnaestog i prve polovine devetnaestog veka, već i pravi znalac i ljubitelj umetnosti koji je okupljao oko sebe najbolje tadašnje slikare, pa je čak 1890. — osnovao i Crtačku školu u Karlovcima.

Savremenici su, bili pravedniji prema ovom slikaru koji je rođen 1800.ili 1802. godine u Rumi, počeo karijeru kao trgovački pomoćnik u Novom Sadu, istovremeno posećujući atelje Arse Teodorovića, tada proslavljenog slikara koji se već znao na

u mojoj krvi i kostima?

Možda postoji nekakva molitva koja sve rešava i sve prašta.

Možda i u kockama uzidanim u drumove

živi nekakav nemir neprestan i dug.

Ali šta ćemo kad nas ima i ovakih

koji uvek ponovo moramo da cvetamo

kao bašta

od aprila do septembra,

pa onda opet ponovo tako,

i ponovo,

i ponovo u krug.

Šta ćemo

kad smo se mi trudili sve da razumemo

a nismo sve razumeli?

Šta ćemo

kad smo pošteno navlačili bezazlene grimase

na oljuštena lica?

Šta ćemo

kad smo silom u sebi davali grmljavine

i šumne

ali nekakzo šumeli,

nepromišljeno razapeti između računđizija

i samoubica?

Miroslav ANTIĆ rođen u Mokrinu (Banat) 1932. godine. Jedini iz ove grupe, ove generacije koji je svojim lirskim glasom vezan i za prvu posleratnu generaciju srpskih lirika.
Književne pesme: „Ispisano za proleće“ (1950), „Plavo nebo“ (1953), „Rođestvo tvoje“ (1954), „Nasmejani sveti“ (1955), „Fiovice nežnosti“ (1959), „Boje i reči“ sa Feherom Ferencom (1960), „Koncert za 1001 bubanj“ (1963), „Poslednja bajka“ (1964).

jer je u njemu, činilo mu se, mogao videti mamu, kako mašta o svojoj kućici, o skromnoj maloj kućici, u kojoj će sve biti čisto i uredno, ikuhinja će uvijek biti čista, i svaka će stvar biti na svom mestu, a na zidovima će visiti njene ručni radovi, i tu će sjediti njen mali sin, i on će biti vrlo pametan i vrlo dobar, i kada odraste, kada odraste...

I eto, on je odrastao i ostavio mamu, i onda je ostavio onu drugu ludicu, koja mu je pisala tako lijepa pisma, i onda je spalio ta pisma... A mamin spomenar? Gdje je mamin spomenar? Bože moj, kako je bio lijep i kako ga je ona puno voljela, a ipak mi je dozvoljavala da se s njim igra jer je on bio njen, ali ona je takva bila i poslije, kada je on otišao i kad više nije bio njen. Ona je uvijek bila njegova mama.

— Ko zna što je s tim njenim starim spomenarom? Ja sam se s njim često igrao, možda sam ga i uništio. Ne sjećam se. Ali pisma znam da sam uništio, toga se sjećam. Sjećam se kako su gorela u plamenu, kako su se grčila i savijala i konačno pretvorila u pepeo i polako nestala zauvijek... O kako je sve to tužno... Zašto je uvijek sve tako tužno i zašto mora svaka stvar nestati zauvijek? Zašto sam ja tužan, zašto sam ja uvijek bio tako tužan dječaci, naročito nedjeljom uveče? Da li zato što sam znao da je sutra ponedjeljak i da ću morati otići u školu? Da li zato?

Slijedećeg jutra netko je pozvoni na vratima. On je ustao i otvorio. Na vratima je stajala zgrbljena prosjakinja i molila milostinju. Dugo je vremena stajala nepomičan i gledao stariću pravo u oči, što nije bio njegov običaj. Ona se ponadala i brzo je mrmrljala nejasne, tajanstvene riječi, koje su mogle biti i kletve isto tako kao i blagoslov, a onda joj postade jasno da on ne gleda u nju nego nekako kroz nju, u neku zamišljenu, daleku tačku, i njena nada postade vrlo sićušna, a nejasne riječi, koje je mrmrljala postadoše još nejasnije. Tada, sasvim iznenada, on reče:

— Pričekaj! — i brzo ode u svoju sobu. Uskoro je donio pun naramak svakovrsne robe i gurnuo ga stariću u ruke. Ona stajaše nekoliko trenutaka u nedoumici, a iz njenih je sivih očiju virilo nepoverenje. Onda je nečujno i brzo silila niz stepenice kao mačka, čvrsto držeći ono što je nosila i plašljivo pogledajući natrag kao lopov, a onda se odjednom izgubila kao da je propala u zemlju. On je čitavo vrijeme stajao na vratima i promatrao je dok je milela niz stepenice i bilo mu je veoma drago kad je iščezla, jer se čitavo vrijeme pribijavao, da bi mogao potrčati za njom i sve joj oteći iz ruku.

Te večeri, kad se vratio u svoju jabinu, pomislio je, koliko je ljepše ovako, kad sav njegov imetak može da stane u jednu vreću. Tek sada može da bude pravi pjesnik, i tek sada može da osjeti svu bol i radost čovječanstva, jer čovjek koji posjeduje nije slobodan. On je slobodan da se kreće, da jede, da govori ili da radi, ali on nije slobodan da misli i da osjeća. On ne može da osjeti ljepotu mirnog sutona, kada je nebo rumeno-plavo i kada plisne i krene visoko, visoko, a mala dječica vjavaju pjesme; ili kada svitke divno sunčano jutro i sve se smiješi; ili u vruće ljetno poslijepodne, kad sunce

metnuti i kao učitelj i kao sudija društvu koje je tražilo prestić u paradnim odelima i dostojanstvenim, bidermajer portretima. I Pantelić je, kao i većina tadašnjih slikara težio bečkoj akademiji na kojoj je ostao nekoliko semestara na odelu za istorijsko slikarstvo, što se kasnije odrazilo na njegovim mnogobrojnim ikonostasima. 1828. godine obraća se pesniku Lukijanu Mušićkom, neopornom autoritetu i duhovnom meceni za materijalnu pomoć kako bi nastavio studije, bilo u Italiji bilo u Rusiji, ali pomoć ne stiže, a život treba. Od nekoliko stotina studenata bečke Akademije tridesetih godina devednaestog veka samo ih je nekoliko iz Vorvodine, pa i za taj neznačajni broj građansko društvo ne nalazi mogućnosti i razumevanja, te se Pantelić, kao nedoučeni slikar svesća u svojoj rodni Srem, kao slikar-lutalica gde od sela do sela, od jedne crkve vedne opštine do druge.

Željan rada, sredstava i slave, Pantelić započinje ogromnu pro-

dukciju, završavajući skoro svake godine po jedan ikonostas za oko četrdeset većih i manjih ikona, slikajući usput i portrete svojih savremenika.

Pantelić je na granici klasicizma i bidermajer shvatanja, vezan crkvenom tematikom i šematizovanom kompozicijom, stalno u sukobu sa razigranom maštom i odrednim shvatanjem slike. Često neuravnotežen u rasporedu mase, svetlosti i boje, preopterećen velikim poslovima, osuđen na brze, nedovoljno prostudirane zahvate, Pantelić je ipak nalazio snage da se uzdigne do monumentalnog, autentičnog, iako fragmentarnog, slikarskog izraza, koji je objavljuje u finom slikanju materije i dobro postavljenim figurama. Lako uočljiv nedostatak njegovih slika je u disharmoniji planova kompozicije, jer dok mu je figura često čvrsta, anatomski izdiferencirana, dobro postavljena i koloristički jasna, prostor, okolina, pejzaž prigušeni su si-

vom, magličastom, jednoličnom atmosferom. Trudio se da mu fizionomije ožive psihološkom razradenošću, ali beskrajan ponavljanje jedne iste varijante, nemogućnost studija po prirodi i studija u ateljeu, ostavili su pečat nedorečenosti na celom Pantelićevom delu.

Kao i toliko drugi slikari, njegovi savremenici, i on se služio u rešavanju svojih kompozicionih zadataka gravirama drugih, većih umetnika sa strane. Slika meko, toplo i lako, sa glatkim, sjajnim površinama, nastojeći da mu se potezi četkice sliju u akorde zvučnih, punih boja.

Na ikonostas u Bačincima, na kome je ostavio potpis finim, sitnim rukopisom: Konstantin Pantelić izobrazio 1835. — ima ikona koje su samo tematičkom crkvene dok sa njih veje duh smirenog, ljudski toplog umetničkog govora. Blage fizionomije, setne oči kao da govore o provincijskoj izgubljenosti jednog rođenog slikara koji je čak i na svetačkim liko-

vima ostavio portretne tragove svojih savremenika.

U sceni sa mrtvim Hristom, u zelenkastoj patini površine, kroz mornbidnu atmosferu ispunjenu zadahom smrti, povlači se, kao da cvili, jedna uzaludna, usamljena nota nedožvljene umetničke Evrope. Tek na ponekim fragmentima zasija prkos, probije se u sonornim tonovima cinobera koji kao odsjaj plamena tina na draperiji, a prostor je imaginarna površina slike — pustinja sa utopljenim detaljima nejasnih kontura.

Ne toliko nemiran duh koliko vredna priroda, Pantelić je i u burnim danima 1948. godine uporno slagao boje; na fonu požara revolucije izdvaja se njegov lik, sa četkicom u ruci, zagledan u opustošene prostore neostvarenih želja srpskog nacionalizma. On te iste, 1948. godine, slika ikonostas u Beču, sa svim vrilnima i manama njegovih ranijih dela.

Ni duboka starost nije ga odvojila od posla. On 1873. godine

slika ikonostas u Donjem Tovarniku, drhtavom rukom povlači linije — tragove nadahnuta, a boja — i fragmentarno ne više onako svetla i sveža, pokazuje tužno ulazanje u suton jedne slikarske prirode. Umro je 1882. godine u Donjem Tovarniku.

Pantelić je slikar koji je dočekaosudbu, da čak i u jednu enciklopediju ude sa pogrešnim podacima o njegovom životu i delu, i da ga — ne poznajući ga dovoljno — proglase slabim slikarom. On nije bio u vrhovima, ali nije zaslužio ni nerasušeno čutanje. Jedna ozbiljna istorija vojvodanskog devednaestog veka morala bi ispraviti tu nepravdu i — pručivši njegov relativno dobro očuvan opus po crkvama — dati mu mesto u krugu onih umetnika koji su, preplavivši vojvodanska sela i varoši, udarali temelje autonomnoj, nacionalno zreloj, istorijski opravdanoj umetnosti.

Emilovano na programu Radio-Beograda, 13. X 1964.

10-74713238
VELIMIR LUKIĆ

rondel

Jer suton telo je, pa pleni
bol u kom odzvanja
Nada svih dusi i vreme kada sanja
Za snagu uzaludnu. Kad umru zaneseni
Opore večnosti nema. U dah mi uranja
Plamena gorkog podne. Tu hod mu se rumeni
Jer suton telo je, pa pleni
Bol u kom odzvanja
Svetlosti gde je oblik, bit gde poremeti?
I ništa što zvuk uzelo je svega. Na peni
Nestaje. O ne znam lik čiji mi zaseni.
Da l' vetar beše to. Stravu zavoleti.
Jer suton telo je, pa pleni.

Velimir LUKIĆ rođen 1906. u Beogradu. Diplomirao na pozorišnoj akademiji u Beogradu. Sada je dramaturg Narodnog pozorišta.
Knjižne pesama: „Poziv godine“ 1954; „Leto“ 1955; „Čudni predstojećeg dana“, „Okamenjeno more“ 1962. i „Sibila ili Bertove kočije“ 1964.

10-74719135
TOMISLAV MIJOVIĆ

most

Dan više nije dan. I na dnu leže mreže.
A glad zlostavlja i gazi i slepa i okata.
U tome mraku mene za stub me koren sveže
da budem svetiljka. Da gorim. Izgorim do nokata.
Mora se biti jedan i sam da tu stojim.
A jedan ko nijedan, šaka jada raznesena.
Ako ostanem sam onda se udovim.
Ili predovim. Ili ni mene nema.
I bijem glavom o zid da probijem, da prođem,
a vrata otvorena. Ja hoću kroz ograde,
Tuži za tobom majka da joj dome u dom dođeš
da je tužnu obraduješ njen Obrade.
Ja sam seme svojeglavo, ničije, što nije sviklo
na uzde i uze, na povratke na njive,
istrčalo iz želje istrčalo i niklo
gde ga nisu sadili i našlo hleb sakriven.
O, tvrde vočke čutnje među zubima ljuče,
moj govor zverinjavi, gorak i priljav od blata
uči će u vas ko nebo i ovak i moguće
iako ste bez prozora, bez vrata i vrata.
Jer to je moj san i moj, dok grane rod rade.
Onda mi iz usta otmu. Glad mukla noktom zagrebe.
Prevedem se žednog preko vode i vode,
pa premostim i vodu i sebe.

prži a cvrčak pjeva, i kada je sve žarko i titravo i puno snage.
— Je li tako? — reče on, obračujući se maloj lutki, koja je sjedela na stolu i smešlala se i držala ruke kao da je htjela da ga zagradi.
— Ne možeš želiti i jedri i drugo. Možeš želiti samo jednu želju. Možda sam za to bio tužan dječak, jer kad god sam video zvezdu kako pada, ja sam uvijek imao puno želja, a čovjek smije imati samo jednu želju, samo jednu želju.
Lutka je neko vrijeme sjedila šutke i strpljivo promatrala svog siromašnog pjesnika, a onda reče:
— Dragi moj pjesniče, ti si visok i snažan, a to je vrlo veliko, vrlo veliko nedostatak. Da li se sjećaš, kako te onaj ružni dječak tukao u leđa a ti nisi pustio ni jednu suzu. Njega je to zabavljalo, čudilo, ljutilo, i zato se nasmijsao i zviznuo te još jače, a ti i opet nisi ničim pokazao da težiš. On se zadivljavao i greskao se smijati i ne znaajući što da učini, pozvao je one druge, da dođu i da se osvjedoče. — Provajte, provajite, — govorio je, — to je nešto sasvim neobično, sasvim neobično! — I oni su došli, i svi su redom proverili, da li je onaj govorio istinu, i kada su se uvjerili, onda su dugo promatrali jedan drugoga, i šapotali: sasvim neobično, sasvim neobično, — i neki lutki, tupi izraz im je bio u očima, i najzad su udarili u grohotan smejh i otišli. Sjećaš li se, kad ti je onaj bokser govorio, da se ne bi nikoga bojao, kad bi imao tvoju snagu, makar ne nikoga u Evropi, i još je dodao da imaš čeljuste vilice ili tako nešto. Tebi je to bilo smešno, sjećaš li se, i mislio si da je on otupio od udaraca i da ne zna što govori, ali, izgleda, da neke stvari budale shvaćaju bolje od pametnih. Kasnije si se i sam u to uvjerio, kad si video onog deliju, koji je sličio na asirskog ratnika, a padao je kao pokošen, čim bi ga netko dotakao u vilicu; štaviše izgledalo je da pada prije nego je mogao i osjetiti ikakav dodir. Ti si mislio da se on prenemaze, da glumi, da se ruši od straha, ali bokser je rekao, da ima staklene vilice. Možda je bio i strah, ne kažem, možda je bio i strah. A sjećaš li se, kad si imao gliste, i kad ti je onaj liječnik rekao, da tebi gliste ne mogu nauditi, jer ti ne bi naudilo ni to, kada bi te netko zviznuo sjekirirom po tikvi.
— Ti lutko drobiš kočesta, — reče on mahinalno. — Zašto nikada ne kažeš nešto pametno? Zašto me nikada ne ohrabriš?
— Učinicemo nešto za vas, — govorio je debeljuškast čovjek, koji je sjedio pored njega i dobroćudno se smješkao. On ga je poznao već neko vrijeme i prilično je često k njemu navraćao.
— To je vrlo ljubezno od vas, vrlo ljubezno. Recite mi sve što sam vam nabrojio. I nemojte zaboraviti...
— Ne brinite, ja vrlo dobro znam što ću reći.
— Dakako, dakako da vi znate najbolje, ja sam samo onako, tek toliko da vas podsjetim.
— Ne brinite, kad vam kažem. I... nemojte se čuditi što se onaj blednik tako čudnovato ponaša prema vama. To je zapravo sasvim lako protumačiti: on vam zavidi. Vrlo jednostavno. Trebalo bi da vi vidite kako

10-74719151
ALEKSANDAR RISTOVIĆ

vreme

Vi stojite iza tamnih borova,
vi dotičete lišće većito začudeni,
Ali evo kako bespomoćno prolazim
sirotim pejzažem mojih godina.
Vi sklapate ruke, klečite
i sveće se ruši kao u dragom smu.
To su prsti kojima ćemo se dodirnuti,
ptice, senke, voće blagih otiču.
Blizina poznate šume vas opija,
vi se naginjete nad ružičnjakom.
Voda šumi u uhu, zaboravljate
slike koje ste gledali.
Sta mogu sneg i vreme,
šta svetlost i očaj?
Ja ću još jednom doći
izgubljen među stablima.
Aleksandar RISTOVIĆ rođen 1934. u Čačku. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Sada je profesor u Čačku.
Knjižne pesama: „Sunce jedne sezone“ 1959; „I me prirode“ 1962. i „Drveće i svetlost naokolo“ 1964.
Tomislav MIJOVIĆ rođen 1932. u Negotinu. Studirao na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Sada slušačnik u Zajčaru.
Knjižne pesama: „Kvartet“ (Sa Brankom Jovano vićem, Prvoljubom Pejatovićem i Božidarom Timočevićem) 1958; „Na nogama“ 1960.

kom laboratoriju ili slično, sasvim su svjesni toga, pa čak kad se radi i o sasvim maloj razlici, recimo, dva, tri kvocenta; to pravi veliku, vrlo veliku razliku. Ali zašto me tako čudnovato gledate? Možda govorim gluposti. Ali shvatite, ja sam umoran, ja sam vrlo umoran...
— Dakle, počinio sam istu pogrešku kao i onaj fuđak u knjizi. Uostalom, nije mi uopće žao. Ako on otekuje da mu ja čitavo vrijeme samo povludim, onda mi ne treba njegovo prijateljstvo. Zapravo svatko hoće da te zarobi, svako hoće da mu povludjesh i da misliš onako kako on hoće. Svatko hoće da te zarobi i da te zadržati za sebe.
— Osobito žene, — oglaš se lutka.
— Svatko, svatko. Muškarci nisu ni malo bolji.
— Žene su vrlo okrutne.
— Dakako, dakako, draga lutko, žene su vrlo okrutne. Ja se zapravo već dugo vremena nosim misliju da napišem roman. Detektivski roman.
— Koješta! Sta ti pada na pamet?
— Ne, ne, ne! To bi bio sasvim osobit roman, sasvim neobičan roman. Radi se o detektivju patniku. On biva mučki udaren, vraški, nemilo, on je oboren, ponižen, i dok kleči na koljenima, zlikovac ga nogama udara po leću. Misliš, gotovo je, tu se više ništa ne da učiniti. Ali nije gotovo, ništa nije gotovo. Da, da, ništa nije gotovo, jer on sada podiže glavu i veli: — Čekaj, brata, tebi se čini da sam smalavljen i da ne mogu da ustanem, ali ja mogu; evo, vidiš...
— Shvaćas li čemu je stvar? Ovo „čekaj, brata“, to... to znači: sad je na meni red. Shvaćas? Silniku treba pružiti varljiv trenutak samozadovoljstva, treba ga pustiti da poverjuje da je čovjek crv, zgaženi crv, treba ga pustiti da se opije svojom ohološću; onda će njegov pad biti ogroman i nemio. Ali da se vratim na glavnu misao. On lovi nevaljanca po visokim, strmim krovovima, i dospjeva u vrlo tešku situaciju, vrlo tešku situaciju, jer nekoliko davaljskih žena, zaljubljenih u njega i gnevnihi poradi njegove ravnodušnosti, grabe ovu priliku, da ga kazne i pomažu nevaljanca da ga savlada. On je ulovljen na jednoj izbočini zida i ne može ni napred ni nazad, jer odozvod prste meci, a dole, duboko, duboko ispod njegovih nogu zijeva ponor ulice i hoće da ga proguta.
— Gdje je udubina da zakačim prste, — šapće on. — Zašto su zidovi tako glatki? Trebam udubinu. Malu udubinu. Moji su prsti jaki. Oni će se stisnuti kao klijesta. Ali trebam udubinu. Samo malu udubinu. Prsti, budite dobri i tražite spas. Prsti, budite mirni, strpljivi, skromni. Strpljivo, strpljivo, dragi prsti... Evo! Evo, evo, tu je ono što trebam. Napred, prsti! momče, prozor nije daleko!
— Ali ova je knjiga u vrlo lošem stanju. Loš uvez. Bedasto! Jer, napokon, može se desiti, može se lako desiti, da neki osobenjak tu knjigu zavoli, da je već ota zavoli, da stekne potrebu da je svaki dan pročita, ili da je makar pročita, i što onda?
— Uzeo je knjigu i ljepiljivi papir i onda je dušo i pomno promatrao i razmišljao kako da izvede zahvat,
(nastavak na 12. str.)